

I. POGLAVLJE

Tifusno stanje, još jedan slučaj

SESTRA MARY JOSEPH PRAISE je u bolnicu Missing stigla iz Indije, sedam godina prije našeg rođenja. Ona i sestra Anjali bile su prve novice madraskog reda karmelićanki, a prve su i prošle teški kurs za diplomiranu bolničarku u Državnoj općoj bolnici u Madrasu. Isti dan kad su diplomirale, moja mati i Anjali primile su i bolničarske značke, a iste večeri položile i svoj konačni zavjet siromaštva, čistoće i poslušnosti. Više se neće odzivati na »pripravnica« (u bolnici) i »novica« (u samostanu), nego će im se na oba mjesta obraćati sa »sestro«. Njihova ostarjela nadstojnica, Shessy Gevarughese, žena svetoga života, koju su s ljubavlju zvali Svetačka Amma, nije oklijevala da dvjema mladim sestrama-bolničarkama dade svoj blagoslov, a s njim i neočekivano odredište: Afriku.

Na dan njihova odlaska, sve su se novice, da ih isprate, spustile u luku u karavani rikši s pedalama. U mašti sam vidio novice kako stoje duž mola pa čavrljaju i drhte od uzbuđenja i emocija, dok im bijele halje lepršaju na vjetru, a oko nogu im u sandalama skakuću galebovi.

Već sam se toliko puta upitao što je mojoj majci prolazilo kroz glavu dok su ona i sestra Anjali, obje s tek navršenih devetnaest godina, pravile posljednje korake po indijskom tlu i ukrcavale se u *Calangute*. Zacijelo su čule priglušeno šmrcanje i »Bog neka vas čuva«, što su ih ispratili uz mostić. Je li se bojala? Jesu li je morile sumnje? Jednom prije, kad je ušla u samostan, zauvijek se otkinula od svoje biološke obitelji u Cochinu i preselila u Madras, jedan dan i jednu noć vožnje vlakom daleko od kuće. Što se tiče roditelja, bilo je to kao da je otišla na drugi kraj svijeta, jer je više nikad neće vidjeti. A sada, poslije tri godine u Madrasu, otkidala se od obitelji po vjeri, ovaj put da ode preko oceana. Još jednom na put bez povratka.



Nekoliko godina prije nego što sam sjeo da napišem sve ovo, otputovao sam u Madras u potragu za majčinom pričom. U arhiviranim dokumentima karmelićanki nisam pronašao ništa njezino, ali sam zato pronašao dnevnik Svetačke Amme, u kojima je nadstojnica zapisivala protjecanje dana. Kad je *Calangute* odvezao cimu, Svetačka Amma je podigla ruke kao prometni policajac i »svojim propovjednim glasom za koji vele da joj skriva godine« izgovorila riječi: »Idi iz zemlje svoje u krajeve koje ću ti pokazati«, zato što joj je Postanak najdraža knjiga. Svetačka Amma je o toj misiji mnogo razmišljala: istina je, Indija je beskrajno potrebna, no to se nikad neće izmijeniti pa ne treba isprika. Te dvije mlade redovnice — najbistrije i najljepše — bit će, međutim, bakljonoše: to Indijci nose Kristovu ljubav u najcrnje dubine Afrike — a to joj je bila velika ambicija. U svojim spisima ona razotkriva vlastite misli. Baš kao što su to otkrili engleski misionari stigavši u Indiju, da se prenese Kristova ljubav nema boljeg načina od toplih obloga i melema, pomasti i odjeće, higijene i utjehe. Koje je misionarstvo bolje od misionarstva izlječenja? Njezine će dvije mlade redovnice prijeći ocean i tako će započeti misija madraskih bosonogih karmelićanki u Africi.

Dok je ta dobra nadstojnica gledala kako dva lika na ogradi mašu i smanjuju se u bijele točke, osjetila je ubod strepnje. Što ako ih je njihova slijepa poslušnost njezinom velikom planu osudila na strašnu sudbinu? »Iza engleskih misionara stoji svemoćno carstvo... no što stoji iza mojih djevojaka?« Zapisala je kako je taj velebni ispraćaj, kakvim ga je bila zamislila, pokvarilo gromoglasno karanje galebova, kao i pljusak njihovih izmetina. Smeo ju je i strašan smrad trule ribe i natrulog drva, kao do pasa goli štivaduri iz čijih se usta, zamrljanih betelom, pri pogledu na njezino jato djevoja, cijedila smrdljiva pohota.

»Oče, svoje sestre predajemo tebi na brigu«, rekla je Svetačka Amma i sve svalila na njegova pleća. Prestala je mahati, a ruke su joj potražile zaklon u rukavima. »Zazivamo Tvoju milost i Tvoju zaštitu u ovom širenju bosonogih karmelićanki...«

Bila je 1947. i Britanci su napokon odlazili iz Indije, pokret Van iz Indije napokon je ostvario nemoguće. Svetačka Amma polako je ispuštala zrak iz pluća. Bio je to novi svijet koji je tražio hrabro djelovanje ili je bar tako vjerovala.

TAJ CRVENO-CRNI PLUTAJUĆI PAKET mizerije koji se nazivao brodom plovio je preko Indijskog oceana prema svom odredištu Adenu. U svojoj je štivi *Calangute* nosio bezbrojne sanduke ispredenog pamuka, riže, svile, Godrejevih ormara, Tatinih arhivskih ormarića, baš kao i trideset i jedan motocikl Royal Enfield Bullet, s motorima umotanim u voštano platno.





Brod nije bio namijenjen prijevozu putnika, ali ih je grčki kapetan ipak primao kao »goste platiše«. Mnogi bi rado putovali teretnim brodom da uštede na voznoj karti pa im je on pošao ususret zakidajući posadu. Tako je on na ovaj put poveo dvije madraske redovnice, trojicu Židova iz Cochina, jednu obitelj iz Gujaratija, trojicu Malajaca sumnjiva izgleda, ali i nekoliko Europljana, među kojima i dvojicu francuskih mornara koji su se vraćali na svoj brod u Adenu.

Calangute je raspolagao širokim obiljem paluba — nudio je mnogo više kopna nego što bi ga itko očekivao na moru. Na jednom mu je kraju, poput mušice na slonovskom turu, stajalo dvokatno nadgrađe u kojem su živjeli posada i putnici, dok mu je na najvišem katu bio kapetanski most.

Moja majka, sestra Mary Joseph Praise, bila je Malajalka iz Cochina u državi Kerala. Malajalski su kršćani korijenje svoje vjere vukli još od dolaska svetog Tome iz Damaska u Indiju 52. godine. »Nevjerni« je Toma svoje prve crkve podigao u Kerali još mnogo prije nego što je sveti Petar i stigao u Rim. Moja je mati bila bogobožna i redovito je išla u crkvu; u srednjoj je školi potpala pod utjecaj karizmatске karmelićanske redovnice koja je radila sa sirotinjom. Zavičaj je moje majke grad od pet otoka koji stoje položeni kao dragulji u prsten te okrenuti prema Arapskom moru. Trgovci mirodijama stoljećima su plovili u Cochin radi kardamona i klinčića, a među njima se 1498. našao i stanoviti Vasco da Gama. Portugalci su otkinuli Gou i pretvorili je u svoje kolonijalno središte pa hindusko stanovništvo torturom priveli katoličkoj vjeri. Katolički su svećenici i redovnice napokon stigli i u Kerala, kao da nisu ni znali da je u taj grad još prije tisuću godina sveti Toma donio Kristovu neiskvarenu viziju. Na žalost svojih roditelja, moja je mati postala karmelićanka, napustivši drevnu sirijsku kršćansku tradiciju svetoga Tome da bi prigrlila (po shvaćanju svojih roditelja) zakasnjele sekte koja se klanja papi. Ne bi se gore razočarali ni da je prešla na muslimansku ili hindusku vjeru. U svemu je bilo dobro to što joj roditelji nisu znali da je povrh svega još i bolničarka, što bi za njih značilo da je onečistila ruke kao nedodirljivi.

Moja je mati odrasla na rubu oceana, pokraj starih kineskih ribarskih mreža obješenih na duge štapove bambusa, mreža što su se zibale nad vodom poput divovskih paučina. More je bilo poslovična »žitnica« njezina naroda, lovaca na kozice i ribe. Ali sada na palubi *Calangutea*, bez obale Cochina da uokviri prizor, ona tu žitnicu više nije prepoznavala. Pitala se je li središte oceana oduvijek bilo takvo: uspenjeno, zlobno i nemirno. Mučilo je to more i *Calangute* pa ga valjalo i ljuljalo da je sav škripao, kao da bi ga najradije čitavog progutalo.

Ona i sestra Anjali zatvorile su se u kabinu pa zakračunale vrata pred muškarcima i morem. Molitve pune usklikla sestre Anjali u mojoj su majci





izazivale strah. Na to ritualizirano čitanje Evanđelja po Luki došla je sestra Anjali; rekla je kako to duši daje krila, a tijelu stegu. Dvije su redovnice svako slovo, riječ, redak i rečenicu podvrgle postupku *dilatatio, elevatio i excessus* — rastezanju, egzaltiranju i pretjerivanju. Drevni samostanski postupak Rikarda iz Svetog Viktora u beskonačnoj se plovidbi preko oceana pokazao vrlo korisnim. A druge noći, poslije deset sati takvog ponnog i meditativnog čitanja, sestra Mary Joseph Praise najednom je osjetila kako se i slova i stranica rasplinjuju: granice između nje i Boga su se rasipale. Do toga ju je dovelo baš čitanje: do te radosne predaje tijela svetom, vječnom i beskonačnom.

Na večernjoj molitvi šestoga dana (jer su bile odlučile pod svaku cijenu nastaviti samostansku rutinu), sestre su otpjevale himnu, pa dva psalma, pa antifone, pa doksologiju, i baš su pjevale magnifikat kad su ih na zemlju spustili probojni prasak i lomljava. Dohvatile su pojaseve za spašavanje pa istrčale iz kabine. Dočekao ih je pogled na dio palube koji se izvio i uznio u piramidu gotovo kao da je, učinilo se sestri Mary Joseph Praise, *Calangute* napravljen od valovite ljepenke. Kapetan je mirno palio lulu, a podrugljivi mu je cer govorio da su putnici reagirali pretjerano.

Devete večeri četvero od šesnaestero putnika i jedan član posade srušili su se od groznice čiji su tjelesni simptomi bili ružičaste pjege koje bi izbile drugog febrilnog dana pa se nastavile širiti, nalik na kinesku slagalicu, po prsima i abdomenu. Sestra Anjali strašno se mučila, koža joj je na dodir sva gorjela. Drugog dana bolesti već je bjesnjela u grozničavom deliriju.

Među *Calanguteovim* se putnicima našao i mladi kirurg — Englez s kolskog pogleda na putu iz Indijske zdravstvene službe prema sočnijoj paši. Bio je visok i jak, a grube su mu crte lica stvarale dojam izglednjelosti, pa ipak se klonio blagovaonice. Sestra Mary Joseph Praise je naletjela na nj, i to doslovce, drugog dana puta kad je izgubila oslonac na mokrim željeznim stubama što su vodile od njihove kabine prema broskom salonu. Englez koji se uspinjao za njom uhvatio ju je gdje je stigao, to jest u predjelu trtice i lijeve strane prsnog koša. Uspravio ju je kao malo dijete. Kad je promucala zahvalu, pocrvenio je kao rak; njega je ta nenadana prisnost zbulila više nego nju. Osjetila je kako joj na mjestu gdje ju je bio stegnuo izbija masnica, ali je u njegovoj nelagodi bilo i nečeg zbog čega joj sve to nije bilo važno. Poslije toga nije ga vidjela danima.

Ali sada, kad joj je zatrebala liječnička pomoć, sestra Mary Joseph Praise skupila je hrabrost i pokucala na vrata njegove kabine. Slabašni ju je glas pozvao da uđe. Pozdravio ju je žučni, acetonski vonj.

»To sam ja«, doviknula je. »Sestra Mary Joseph Praise.« Doktor je ležao na boku na svom ležaju, s kožom u nijansi kaki hlačica, i zatvorenih očiju. »Doktore«, rekla je ona oklijevajući, »da i vi nemate groznicu?«





Kad ju je pokušao pogledati, oči su mu se zakotrljale kao špekule po nagnutom tanjuru. Okrenuo se i pokušao povratiti u vatrogasni kablčić, ali ga je promašio, no to ionako nije bilo važno jer je kablčić već bio pun do vrha. Sestra Mary Joseph Praise mu je pritrčala i stavila ruku na čelo. Bilo je ljepljivo i hladno, baš nimalo grozničavo. Obrazi su mu bili ispijeni, a tijelo kao da mu se smanjilo kako bi stalo u sićušnu kabinu. Morska bolest nije poštjednula nikog od putnika, ali je Englezovo stanje bilo vrlo teško.

»Doktore, htjela sam vam javiti da petero pacijenata ima groznicu. Praćena je osipom, ozimicom i znojenjem, usporenim bilom i gubitkom teka. Svi su stabilni osim sestre Anjali. Doktore, najviše me brine Anjali...«

Čim je to skinula sa srca, već joj je bilo bolje, iako je Englez samo zaječao, i to je bio sav odgovor. Pogled joj je pao na kirurške konce ovijene oko stupa kreveta kraj njegovih ruku, i na njima je bio čvor do čvora, i tako njih deset do dvadeset. Čvorovi su bili tako gusti da su vlakna stajala uspravno kao čvornato koplje od zastave. Tako je on bilježio sate ili pak brojao napade povraćanja.

Isprala je kablčić i vratila mu ga na dohvat. Obrisala je ručnikom taj svinjac s poda pa ga isplahnula i objesila da se suši. Donijela mu je i vode i stavila pokraj njega. Zatim se povukla, sve se pitajući koliko dana već nije pojeo ni zalagaja.

Do večeri mu se stanje pogoršalo. Sestra Mary Joseph Praise je donijela plahte, ručnike i gustu juhu. Kleknula je i pokušala ga nahraniti, ali je miris hrane pokrenuo samo teške uzdisaje. Oči su mu utonule u duplje. Skupljeni mu je jezik sličio na papagajski. U voćnom mirisu koji je ispunjavao sobu prepoznala je vonj gladi. Kad ga je uštinula na nabor kože straga na miški, ostao je stajati kao šator, kao uzdignuta paluba. Kablčić je bio napola pun bistre tekućine. On je probuncao nešto o zelenim poljima i nije bio svjestan njezine blizine. Upitala se može li morska bolest biti fatalna. Ili možda ima *forme fruste* groznice koja je napala sestru Anjali? Koliko toga ona iz medicine još ne zna. Usred oceana i okružena bolesnicima, osjećala je svu težinu svojega neznanja.

Ali je bar znala njegovati bolesnike. A znala se i moliti. I tako mu je, sve se moleći, skinula košulju već skorenu od žuči i bljuvotine, a onda mu svukla i kratke hlače. Dok ga je tako kupala u postelji, bila je sramežljiva jer još nikad nije njegovala bijelca, a ni liječnika. Na dodir njezine tkanine na koži mu se pojavio val ježuraca. Ipak mu na koži nije bilo osipa što ga je vidjela na četvero putnika i jednom sobaru koje je srušila groznica. Žilavi mišići njegovih ruku žestoko su se stegli u plećima. Tek je sad opazila da mu je lijeva strana prsa manja od desne, da bi u udubljenje iznad lijeve strane ključne kosti mogla stati šalica vode, a u udubljenje s desne samo čajna žličica. Odmah ispod lijeve





bradavice ugledala je duboko udubljenje protegnuto sve do ispod pazuha. Koža nad tim kraterom bila je sjajna i naborana. Dotakla je to mjesto i dahнула kad su joj prsti propali, ne naišavši na koštani otpor. Doista se činilo da mu nedostaju dva, a možda i tri susjedna rebra. A u tom je udubljenju njegovo srce snažno tuklo na vršcima njezinih prstiju, jer ih je razdvajao samo tanki sloj kože. Kad je povukla prste, opazila je udaranje njegove klijetke o kožu.

Fini, prozirni sloj dlaka na njegovim prsima i abdomenu izgledao je kao da ga je vjetar donio s glavnog nalazišta dlaka na stidnom dijelu tijela. Bez ikakva mu je osjećaja oprala neobrezano udo, prebacila ga na stranu i pozabavila se nabranom i naizgled bespomoćnom kesom ispod njega. Oprala mu je noge i pritom se rasplakala, jer se neizbježno sjetila Ljubljenog Gospodina i njegove posljednje večeri na zemlji sa svojim učenicima.

U bolesnikovim velikim brodskim kovčezima pronašla je knjige o kirurgiji. Na marginama je zabilježio imena i datume i tek joj je kasnije palo na um da su to imena njegovih pacijenata, i Indijaca i Britanaca, spomen na bolest koju je prvi put vidio u Peabodyju ili Krishnanu. Križ kraj imena shvatila je kao znak da je bolesnik podlegao. Pronašla je i jedanaest bilježnica ispunjenih škrtim rukopisom s oštrim uspravnim potezima; slova su plesala iznad crta i nisu poštovala granice sve dok ne bi došla do ruba stranice. Kad je riječ o tako šutljivom čovjeku, njegov je rukopis odavao neočekivanu blagoglagoljivost.

Napokon je pronašla čistu potkošulju i gaćice. Što reći kad netko ima manje odjeće od knjiga? Okrenula ga je sad na jednu, sad na drugu stranu pa pod njim promijenila posteljinu i obukla ga.

Znala je da se zove Thomas Stone zato što je to ime bilo upisano u kirurški udžbenik što ga je držao kraj uzglavlja. U toj je knjizi našla tek ponešto o groznici s osipom, a o morskoj bolesti baš ništa.

Te se noći sestra Mary Joseph Praise probijala kroz hodnike koji su se pod njom propinjali pa hitala od jedne do druge bolesničke postelje. Humak nastao zato što se paluba ispućila sličio je tijelu u povojima pa je skrenula pogled. Jednom je ugledala crnu planinu od vala, visoku nekoliko katova te se učinilo da će *Calangute* propasti u provaliju. Preko prove su se prelili slapovi mora i prasak je bio strašniji od prizora.

Sred olujnog oceana, ošamućena nespavanjem, suočena sa strašnom zdravstvenom krizom, živjela je u pojednostavljenom svijetu. A taj je svijet bio podijeljen na ljude s groznicom, na ljude s morskom bolešću i one bez toga. A bilo je posve moguće da sve te razlike baš i nisu važne, jer su se svaki čas svi mogli utopiti.

Ne zna kako je otplovila u san, ali kad se prenušla bila je kraj Anjali. Trenutak kasnije, kako joj se učinilo, probudila se opet, no ovaj put u Englezovoj





kabini gdje je zaspala klečeći uz njegov krevet, dok joj se glava valjala po njegovim prsima, a njegova joj ruka počivala na ramenu. Dok je to uspjela shvatiti, već je ponovno zaspala pa se probudila u osvit i otkrila da je na brodskom ležaju, ali na samom njegovu rubu, privijena uz Thomasa Stonea. Vratila se do Anjali i ustanovila da joj se stanje pogoršalo, da samo stenje, da joj se disanje ubrzalo. Na koži su joj počele nicati velike purpurne pjege i polako se stapati.

Zabrinuta lica i besana posada, kao i činjenica da je neki tip kleknuo pred nju i rekao: »Sestro, oprosti mi grijeh!» kazali su joj da je brod još u opasnosti. Ali se posada oglušila na njezin poziv da joj pomogne.

Sva grozničava i puna osjećaja nemoći, sestra Mary Joseph Praise donijela je visaljku iz brodskog salona zato što je u tom klizavom stanju između sna i jave doživjela viziju. Visaljku je objesila u svojoj kabini između prozorčića i stupa postelje.

Doktor Stone bio je kao mrtvo tijelo i samo joj je prizivanje svete Katarine omogućilo da ga s postelje svuče na pod i onda ga, dio po dio, smjesti u visaljku. Reagirajući više na gravitaciju negoli na valjanje broda, visaljka je pronašla pravu horizontalu. Tad je kleknula kraj njega i pomolila se, izlila svoje srce Isusu i dovršila magnifikat prekinut one noći kad je poskočila paluba.

Boja mu se najprije vratila u vrat pa u obraze. Dala mu je vode sve na čajnu žličicu. Sat kasnije već je uspio zadržati gustu juhu. Oči su mu sad već bile otvorene, u njih se vratilo svjetlo, i pratile su svaki njezin pokret. A onda, kad je podigla žličicu, njegovi su joj se stameni prsti ovili oko zapešća i usmjerili hranu prema ustima. Prisjetila se stiha što ga je maločas otpjevala: »Gladne ispuni svakim On dobrom, bogatog isprati bez ičega On.«

Bog joj je uslišao molitve.

Blijed i nesiguran na nogama, Thomas Stone pošao je za sestrom Mary Joseph Praise u kabinu gdje je ležala sestra Anjali. Pri pogledu na deliričnu redovnicu razrogačenih očiju, samo je dahnuo. Lice joj je bilo ušiljeno i ustrašeno, nos oštar kao pero, nosnice su joj se širile pri svakom udisu: činilo se da je pri svijesti, no ipak je bila potpuno nesvjesna svojih posjetitelja.

Kleknuo je i nadvio se nad nju, ali je njezin staklasti pogled samo prošao kroza nj. Sestra Mary Joseph Praise pratila je uvježbanost njegovih pokreta kojim je Anjali spustio vjeđe da joj pregleda konjunktive, a vidjela je i kako joj je pred zjenicama mahnulo batetijom. Dok joj je dizao glavu na prsa da vidi koliko joj se ukrutio vrat, pokreti su mu bili glatki i povezani, a onda joj je opipao limfne čvorove, pomaknuo udove pa joj skupljenim prstima umjesto gumenim čekićem zakuckao po patelatnoj tetivi. Ona smetenost što ju je sestra Mary Joseph Praise opazila kod njega kao putnika a zatim i kao pacijenta, posve se izgubila.





Skinuo je Anjali, nesvjestan pomoći sestre Mary Joseph Praise, pa stao pacijentici bestrasno pregledavati leđa, prepone i bedra. Dugi, kao isklesani prsti što su joj pipali trbuh tražeći jetra i slezenu kao da su bili stvoreni samo za tu svrhu — nije mogla ni zamisliti da bi mogli raditi išta drugo. Kako sa sobom nije imao stetoskop, pritisnuo je uho sestra Anjali najprije na srce, a onda i na trbuh. Zatim ju je okrenuo na bok i pritisnuo joj uho na rebra da posluša pluća. Napravio je inventuru svega pa promrmrljao: »Disanje stišano desno... parotis uvećan... još ima krajnike — zašto?... Puls slab i ubrzan...«

»Kad je groznica krenula, puls joj je bio usporen«, oglasila se sestra Mary Joseph Praise.

»To ste mi već rekli«, odgovorio je on oštro. »Koliko spor?« Nije ju pogledao.

»Četrdeset pet do pedeset, doktore.«

Osjećala je da je zaboravio na svoju bolest, zaboravio čak i na to da je na brodu. Postao je jedno s tijelom sestre Anjali, bio je to njegov tekst i on ga je sad sondirao tražeći unutarnjeg neprijatelja. U njega je osjetila toliko povjerenje da se strah za Anjali posve izgubio. Dok je tako klečala uz njega, osjećala se euforično, kao da je tek u tom trenutku sazrela kao bolničarka, zato što je sad prvi put upoznala jednoga takvog liječnika. Ugrizla se za jezik zato što mu je željela toliko toga reći, sve to i još više od toga.

»*Coma vigil*«, rekao je i sestra Mary Joseph Praise pretpostavila je da je želi podučiti. »Vidite kako joj pogled luta kao da nešto traži? Što je loš znak. A vidite kako hvata plahte — to se zove karpologija, a zapravo je sitno trzanje mišića *subsultus tendinum*. To je to takozvano >tifusno stanje«. Naći ćete ga u mnogim kasnim stadijima svakojakog trovanja krvi, a ne samo kod tifusa... Ali ne zaboravite« — podigao je pogled i nasmiješio se sitnim smiješkom koji je zanijekao ono što je došlo potom — »ja sam kirurg, a ne liječnik. Što ja znam o medicini? Osim što znam da ovo *nije* slučaj za kirurga.«

Njegova nazočnost nije samo umirila sestru Mary Joseph Praise, ona je stišala i samo more. Sunce, koje se dosad skrivalo, najednom im se našlo sleđa. Pijano slavlje posade jasno je govorilo koliko je situacija bila teška još pred samo nekoliko sati.

No iako sestra Mary Joseph Praise u to nije željela povjerovati, Stone je za sestru Anjali mogao učiniti malo, a osim toga nije imao ni čime. U sandučiću za prvu pomoć u kuhinji bio je samo jedan sasušeni žohar — jer je sandučić u posljednjoj luci počistio netko od posade. Medicinski pak sanduk, koji je kapetanu u njegovoj kabini služio za sjedenje, izgledao je kao nekakav zaostatak iz mračnog doba. Jedne škare, nož za kosti i grubi forceps





bili su jedino što se iz te kićene kutije dalo iskoristiti. I što da jedan kirurg poput Stonea radi s melemima ili sićušnim kutijicama pelina, majčine dušice i kadulje? Stone se samo nasmijao na nešto zvano *oleum philosophorum* (bio je to sad prvi put da je sestra Mary Joseph Praise čula taj veseli zvuk pa makar da je u njegovu zamirućem odjeku i bilo nešto oporo i oštro). »Čujte sad ovo«, rekao je pa pročitao, »sadrži stare cigle i kamenje iz kaldrme kao lijek protiv kronične konstipacije!« Obavivši to, bacio je kutiju. Iz nje je izvadio samo tupe instrumente i tamnosmeđu bocu na kojoj je pisalo *laudanum opiatum paracelsi*. Žličica te drevne ljekarije kao da je ublažila silnu glad za zrakom sestre Anjali, jer joj je, kako je to Thomasu Stoneu objasnila sestra Mary Joseph Praise, »prekinuo vezu između mozga i pluća«.

Onda je naišao kapetan, neispavan, apoplektičan, pa ih otuširao slinom i konjakom:

»Kako smijete uništavati brodsku imovinu?«

Stone je skočio na noge i u tom trenutku sestru Mary Joseph Praise podsjetio na školarca spremnog na tučnjavu. Pogledao je kapetana tako da je ovaj progutao slinu i odstupio čitav korak.

»To što sam bacio taj sanduk, spas je za ljudski rod i propast za ribe. Još samo zucnite pa ću vas prijaviti što ste uzeli putnike bez medicinske opreme.«

»Dobili ste popust.«

»A vi ste joj dali otpust«, odgovorio je Stone i pokazao na Anjali.

Kapetanovo je lice izgubilo armaturu pa su mu se obrve, kapci, nos i usnice slili kao u slap.

Sad je Thomas Stone preuzeo komandu i utaborio se kraj Anjaline postelje, no ipak se potrudio pregledati sve ljude na brodu, s njihovim pristankom ili bez njega. Odvojio je ljude s groznicom od ljudi koji je nisu imali. Napravio je opsežne bilješke, nacrtao je raspored prostorija na *Calanguteu* i s *X* označio mjesto svakog slučaja. Zatražio je da se nadime sve prostorije. Način na koji je zapovijedao zdravim članovima posade i putnicima razljutio je mrgodnog kapetana, ali ako je Thomas Stone toga uopće i bio svjestan, na to se nije baš nimalo obazirao. Sljedeća dvadeset četiri sata nije sklopio ni oka, nego je samo povremeno odlazio pregledati sestru Anjali, ali i druge bolesnike: bdio je nad svima. I jedan je vremešni par bio jako bolestan. Sestra Mary Joseph Praise nije se micala od njega.

Dva tjedna pošto je isplovio iz Cochina, *Calangute* je došepesao u adensku luku. Grčki je kapetan rekao mornaru s Madagaskara da digne portugalsku zastavu pod kojom je brod plovio, ali je zbog groznice *Calangute* i unatoč zastavi bio smjesta stavljen u karantenu. Usidrio se podalje pa je,





poput izgnanog gubavca, mogao samo pogledavati na grad. Stone se okomio na škotskog lučkog kapetana, koji je pristao uz njih te mu rekao da će ga, ako mu ne pribavi liječnički pribor, boce Ringerove otopine s laktozom za intravenoznu primjenu, a osim toga i sulfamide, on, Thomas Stone, smatrati odgovornim za smrt svih pripadnika Commonwealtha na brodu. Sestra Mary Joseph Praise divila se njegovoj otvorenosti, ali je on to zapravo govorio i u njezino ime. Činilo se kao da je Stone zamijenio Anjali u njezinoj ulozi jedinog saveznika i prijatelja na tom zlosretnom putovanju.

Kad su lijekovi napokon stigli, Stone je najprije otišao do sestre Anjali. Snašavši se s najprimitivnijim antisepticima, jednim je potezom skalpela ogolio veliku safenu žilu s unutarnje strane gležnja sestre Anjali. Zavukao je iglu u ispuhanu žilu nekoć širu od olovke. Učvrstio je iglu ligaturama, a ruke su mu se pretvorile u izmaglicu dok je navlačio čvor na čvor. Usprkos intravenoznoj infuziji Ringerova laktata i sulfamida, Anjali nije ispustila ni kap urina niti je pokazala ikakav znak oživljavanja. Još je iste večeri umrla u zadnjem, strašnom paroksizmu, baš kao što je to učinilo još dvoje putnika, jedan starac i jedna starica, sve jedno za drugim i to u roku nekoliko sati. Sestru Mary Joseph Praise ta su umiranja zapanjila i bila su posve nepredviđena. Euforija koja ju je bila obuzela kad je Thomas Stone ustao iz postelje i pošao obići Anjali bila ju je zaslijepila. Počela se nezadrživo tresti.

U osvit dana sestra Mary Joseph Praise i Thomas Stone kliznuli su preko ograde uvijena trupla, i to bez pomoći praznovjerne posade koja ih nije htjela čak ni pogledati.

Sestra Mary Joseph Praise bila je neutješna, a hrabro držanje na koje se silila rasulo se u trenutku kad je tijelo njezine prijateljice pljusnulo u vodu. Stone je stajao kraj nje, ne znajući ni sam što da kaže. Lice mu se mračilo od stida i bijesa zato što nije uspio spasiti sestru Anjali.

»Kako joj zavidim«, rekla je napokon sestra Mary Joseph Praise kroz suze, a premorenost i neispavanost udruženim su joj snagama skinuli lanac s jezika. »Sad je s našim Gospodinom. Na mjestu svakako boljem od ovog.«

Stone je pregrizao smijeh. Za njega su takvi osjećaji bili predznak dolazećeg delirija. Uhvatio ju je za mišicu i odveo u svoju sobu, polegao na krevet i rekao da se po nalogu liječnička mora odmoriti. On je pak sjeo na visaljku i stao pratiti kako se na nju spušta jedini sigurni blagoslov u životu — san — a onda se žurno udaljio da još jednom pregleda posadu i sve putnike. Doktoru Thomasu Stoneu, kirurgu, san i nije bio potreban.

DVA DANA KASNIJE, jer nije bilo novih slučajeva groznice, napokon su ih pustili s *Calangutea*. Prije nego što će sići, Thomas Stone potražio je sestru Mary Joseph Praise. Zatekao ju je crvenih očiju u kabini koju je dijelila sa





sestrom Anjali. I njezino lice i krunica što ju je držala u ruci bili su mokri. A on se trznuo najednom opazivši što mu je ranije promaklo, naime da je izvanredno lijepa, da su joj oči krupne, produhovljene i izražajnije nego što bi to smjele biti. Lice mu se zažarilo, a jezik se nije htio odlijepiti od poda usta. Prebacio je pogled na pod, na njezinu putnu torbu. Kad je napokon progovorio, samo je izgovorio: »Tifus.« Pogledao je u svoje knjige i o tome mnogo razmišljao. Vidjevši njezinu zbunjenost, dodao je: »Nedvojbeno tifus.« Očekivao je da će joj ta riječ, ta dijagnoza, popraviti raspoloženje, ali umjesto toga u oči su joj navrle nove suze. »*Najujerojatnije* tifus — naravno da bi to mogao potvrditi i serumski test«, promućao je.

Prebacio se s noge na nogu, spleo ruke pa ih raspeljao.

»Ja ne znam, sestro, kamo vi idete, ali ja idem za Addis Abebu... to je u Etiopiji«, rekao je, zapravo promrmljao u bradu. »U bolnicu... koja bi, da dodete, cijenila i vaš trud.« Pogledao ju je pa još jednom pocrvenio, i to zbog činjenice što nije znao baš ništa o bolnici u koju ide i bi li se u njoj za nju našlo mjesta, a i zato što je osjećao da mu te vlažne crne oči čitaju svaku misao.

No sestra Mary Joseph Praise šutjela je zbog obuzetosti vlastitim mislima. Prisetila se kako se molila za njega i za Anjali, kako je Bog uslišao samo jednu njezinu molitvu. Stone, koji je ustao kao Lazar, potom je u razumijevanje groznice unio sve svoje biće. Uletio je u momčadske prostorije, pomeo kapetana pa vikao i prijetio. Radio je *krivo*, prema onom kako je na to gledala sestra Mary Joseph Praise, ali za *pravu* stvar. Ta je divlja strast za nju bila otkrivenje. U kliničkoj bolnici u Madrasu gdje je učila za bolničarku, civilni kirurzi (u to doba uglavnom Englezi) samo su lebdjeli u zraku distancirani od pacijenata, vukući za sobom, kao pačiče male, pomoćne civilne kirurge te mlađe i starije kućne kirurge (sve redom Indijce). Na trenutke joj se činilo da su toliko usmjereni na bolest, da su im i pacijenti i njihove patnje u njihovu poslu tek nešto usputno. Thomas Stone bio je drukčiji.

Osjećala je da njegov poziv da s njim krene u Etiopiju nije bio odglumljen. Riječi su mu kliznule s jezika prije nego što ih je stigao zaustaviti. I što da učini? Svetačka Amma spomenula je belgijsku redovnicu koja se odmetnula od svojega reda pa stvorila najčvršće uporište u Jemenu, u Adenu, uporište koje se sad našlo ugroženo zbog njezina slabog zdravlja. Plan je Svetačke Amme bio da sestra Anjali i sestra Mary Joseph Praise krenu odatle, nadvijene nad afrički kontinent, te da od te belgijske redovnice nauče što je moguće više o operiranju u neprijaznoj klimi. A odatle su, poslije razmjene pisama s Ammom, trebale krenuti na jug, ne u Kongo (koji pokrivaju Francuzi i Belgijanci) ni u Keniju, Tanganjiku, Ugandu i Nigeriju (u kojoj su anglikanci već stavili ruku na sve te duše, a oni ne vole konkurenciju), ali





zato možda u Ganu ili Kamerun. Sestra Mary Joseph Praise pitala se što bi Svetačka Amma rekla za Etiopiju.

Ali vizija Svetačke Amme sad se učinila pukom sanjarijom, ta evangelizacija preko posrednika toliko neupućenom, da je sestri Mary Joseph Praise bilo neugodno i spomenuti ga Thomasu Stoneu. I zato je, umjesto toga, rekla isprekidanim, beznadnim glasom:

»Naređeno mi je da odem u Aden, doktore. Ali vam svejedno hvala. I hvala vam na svemu što se učinili za sestru Anjali.« On se usprotivio i rekao da nije učinio ništa.

»Učinili ste više nego što je to itko mogao učiniti«, rekla je pa ga objema rukama uhvatila za ruku i tako je zadržala. Pogledala ga je u oči.
»Bog vas čuvao i blagoslovio.«

Osjetio je krunicu još opletenu oko njezinih prstiju, mekoću njezine kože i vlagu njezinih suza. Sjetio se njezinih ruku na sebi, dok mu je prala tijelo, dok ga je odijevala, čak mu i držala glavu dok je povraćao. Prisjećao se njezina lica okrenuta prema nebu i kako je pjevala, moleći za njegovo ozdravljenje. Vrat mu se opet zagrijao i shvatio je da ga je crvenilo i po treći put izdalo. Oči su joj iskazivale bol, s usana joj se oteo krik i tek je tada shvatio da joj stišće ruke, da joj krunicom melje zglavke. Smjesta ju je ispustio. Usne su mu se razdvojile, ali nije rekao ni riječi. Samo se naglo udaljio.

Sestra Mary Joseph Praise ostala je kao ukopana. Vidjela je da su joj ruke crvene i da počinju pulsirati. Taj je bol doživjela kao dar, kao blagoslov tako opipljiv da joj se uz podlaktice popeo sve do u prsa. Ali ono što nije mogla podnijeti bio je osjećaj da joj se, u trenutku kad se udaljio, iz grudi iz korijena iščupalo nešto životno važno. Poželjela se priviti uza nj, kriknuti da ne odlazi. Mislila je da je njezin život u službi Gospodinu ispunjen do kraja. Ali je, sad je to shvatila, u njezinu životu bila i velika praznina za koju nije ni znala da postoji.

U **TRENTUKU** kad je s *Calangutea* stupila na jemensko tlo, sestra Mary Joseph Praise poželjela je da se nikad nije ni iskrkala. Kako je apsurdno bilo sve one karantenske dane čeznuti za obalom. Aden, Aden, Aden — prije ovog putovanja o njemu nije znala ništa, a čak i u ovom času on nije ništa više od egzotičnog imena. Ali je od mornara na *Calanguteu* uspjela doznati da se u malo koji dio svijeta može stići a da se prije ne svrati u Aden. Strateški je položaj te luke nekoć služio britanskoj vojsci. Sada je zbog svog *duty-free* statusa to bilo mjesto i za kupovinu i čekanje na sljedeći brod. Aden bismo mogli nazvati vratima Afrike, ali on je s afričkoga gledišta bio i vrata Europe. Sestri Mary Joseph Praise najsličniji je, međutim, bio vratima pakla.





Grad je bio istodobno i mrtav i u stalnom gibanju, poput pokrova crvi što oživljuju trulo truplo. Pobjegla je s glavne ulice i iz zatupljujuće žege i potražila hlad uskih sokaka. Zgrade kao da su bile isklesane iz vulkanske stijene. Ručna kolica natovarena do nevjerovatne visine bananama, opekom, lubenicama, a jedna čak i dvojicom gubavaca, vijugala su kroz rijeku pješaka. Kraj nje je prošla pognuta starica pod velom, noseći na glavi zadimljenu peč na drveni ugljen. Nitko na taj čudni prizor nije ni skrenuo pogled, jer su ga svi čuvali za tu redovnicu smeđe kože što je koračala između njih. Zbog otkrivena se lica osjećala kao gola.

Poslije čitavog sata hoda, za kojeg je osjećala da joj se koža nadima kao kruh u pećnici, i nakon svih slanja sad na jednu, sad na drugu stranu, sestra Mary Joseph Praise napokon je ipak stigla pred vratašca na kraju prolaza nalik na uski usjek. Na kamenom je zidu ostao blijedi obris nedavno uklonjene ploče. Nijemo se pomolila, duboko udahnula i pokucala. Odgovorio je grub povik muškoga glasa i sestra Mary Joseph Praise ga je shvatila kao poziv da uđe.

Na podu, kraj sjajne vage s dvije plitice, ugledala je Arapa bez košulje. Posvuda oko njega, sežući sve do stropa, bile su poslagane velike bale povezanah listova.

Vonj sušare ugušio joj je dah. Za nju je to bio nov miris, taj miris khata: dijelom pokošene trave, iza čega se ipak krilo i nešto začinjeno.

Arapinova je brada bila tako crvena od hene da je pomislila kako je u nju prokrvario. Njegov se pogled spojio s njezinim i podsjetio je na prikaz Salahudina, kralja koji nije dao križarima da mu preotmu Svetu zemlju. Njegov je pogled stao razabirati to mlado lice zarobljeno u bijelom šlajeru, a onda su mu zakukuljene oči pale na Gladstonovu torbu u njezinoj ruci. Tijelo mu se nadiglo pa kroz zlatne zube ispustilo prostački smijeh, smijeh koji je prekinuo kad je vidio da će se redovnica srušiti. Rekao joj je neka sjedne i poslao po vodu i čaj. Kasnije joj je nekakvom smjesom jezika znakova i bastardnoga engleskog uspio prenijeti da je belgijska redovnica koji je tu živjela naglo preminula. Kad je to čula, sestra Mary Joseph Praise opet se počela tresti i onda su je obuzele duboke slutnje, kao da već čuje kako smrt svojim koracima u toj sušari šušta kroz lišće. U svojoj je Bibliji nosila sliku sestre Beatrice i sad joj se pred očima stvorilo njezino lice pa se najprije preobrazilo u smrtnu masku i potom u Anjalin lik. Prisilila se pogledati čovjeku u lice, preispitati to što je rekao. *Od čega? Ma tko u Adenu pita »od čega«? Jedan si dan dobro, namirio si sve dugove, žene su ti, merhaba, sretne, a drugi te dan uhvati groznica i ako ti ona otvori kožu za svu tu toplinu protiv koje si se sve ove godine borio, onda te više nema. Od čega? Od čega, nije važno. Od slabe kože! Od kuge! Ili zle sreće, ako ti je tako draže. Ili čak i od dobre.*





Zgrada je njegova. I dok je to govorio, u ustima bi mu zabljesnule zelene stapke khata. Staru redovnicu njezin Bog nije uspio spasiti, rekao je pa pogledao u strop i pokazao prstom, kao da on čuči baš tu gore. Pogled sestre Mary Joseph Praise i nehotice je pošao za njegovim, a onda se zaustavila. U međuvremenu su njegove mutne oči pale sa stropa na njezino lice, njezine usne, njezina prsa.

AKO ZNAM TOLIKO o putovanju svoje majke, to je zato što je to s njezinih usana stiglu u tuđe uši pa tako i u moje. Ali njezina priča naglo se prekida u toj sušari u Adenu.

U svemu je, međutim, jasno da se ona na taj put otisnula u vjeri da Bog odobrava njezinu misiju i da će se za nju brinuti i štititi je. Ali joj se onda u Adenu nešto dogodilo. Nitko ne zna točno što. Ali baš tu shvatila je i da je njezin Bog osvetoljubljiv i prijek te da takav zna biti čak i prema svojim vjernima. U purpurnoj, iskrivljenoj posmrtnoj masci sestre Anjali ukazao se sotona, ali je to Bog dopustio. Aden je smatrala opakim gradom, gdje se Bog poslužio sotonom da joj pokaže kako je loman i izlomljen taj svijet, kako je nježna ravnoteža između dobra i zla i koliko je bila naivna u svojoj vjeri. Otac joj je znao govoriti: »Želiš li naslijediti Boga, pričaj mu u svojim planovima.« Osjetila je sućut prema Svetačkoj Ammi, čiji je san o prosvjećivanju Afrike bio ispraznost koja je Anjali stajala života.

I predugo sam znao samo ovo: nakon nepoznato dugog vremenskog razdoblja — moglo se raditi o nekoliko mjeseci pa i o čitavoj godini — moja je mati, u dobi od devetnaest godina, uspjela nekako pobjeći iz Jemena i onda prešla preko Adenskog zaljeva pa zatim kopnom do ograđenog i drevnog grada Harrara u Etiopiji, ili možda u Džibuti, da bi odatle vlakom ušla u Etiopiju preko Dire Dawe i produžila za Adis Abebu.

Znam kako je priča tekla poslije njezina dolaska u bolnicu Missing. Na vratima ureda Časne Majke začula su se tri razmaknuta udarca. »Uđite«, rekla je Časna Majka i preko te dvije riječi Missing je krenuo kursom različitim od onog što ga je itko mogao i zamisliti. Bilo je to na početku kratkih kiša, kad je Adis ostao ošamućen i vlagom natjeran na pokornost i kad su nakon sati i dana ispunjenih zvukom vode i pogledom na nju ljudi napokon počeli vidjeti i druge strane. Časna Majka upitala se bi li se baš time dala objasniti prekrasna redovnica smeđe puti što je sad stajala, pa makar i samo jedvice, pred njom u vratima.

Časna je Majka upale i smeđe oči te mlade žene, što su je gledale netremice, osjećala kao tople ruke. Zjenice su joj bile raširene, pomislila je Časna Majka kasnije, kao da su strahote tog putovanja još svježije. Donja joj je usna bila zrela, kao da bi mogla prsnuti na dodir. Njezin šljager, zakopčan





pod bradom, zarobljavao je njezino lice u svom ovalu, ali nikakvo platno nije moglo obuzdati žar na tome licu ni sakriti njezinu povrijeđenost i zbu-njenost. Njezine sivo-smeđe halje zacijelo su nekoć bile bijele. Ali, kad su se oči Časne Majke spustile niz njezino tijelo, opazile su svježju mrlju od krvi na mjestu gdje se sastaju noge.

Ta utvara bila je upravo bolno mršava i jedva se držala na nogama, no ipak je imala nekakvu odlučnost. Činilo se pravim čudom da bi uopće mogla progovoriti, ali onda je izrekla glasom otežalim od premorenosti i tuge:

»Žudim za tim da započnem doba kušnje, razdoblje osluškivanja Božjega glasa dok govori u zajednici i kroz nju. I molim vas da se pomolite za mene da ostatak života provedem u Njegovoj euharistijskoj prisutnosti, pripremajući svoju dušu za veliki dan sjedinjenja mlade i Mladoženje.«

Časna Majka prepoznala je litaniju iskušeničice koja ulazi u red, riječi što ih je i sama izgovorila prije toliko godina. Časna Majka odgovorila je makinalno, baš kao što je to učinila i njezina časna majka:

»Uđi u radost Gospodnju.«

Časna Majka izišla je iz transa tek kad se ta neznanka srušila kraj do-vratka pa trkom obišla stol i uhvatila je. Glad? Iscrpljenost? Gubitak menstru-alne krvi? Što je bilo? Sestra Mary Joseph Praise u rukama je Časne Majke bila stvar bez težine. Odnijela je neznanku do kreveta. Pod koprenom, pod šlajerom i haljama otkrila su se nježna prsa kao ispletena od pruća i uvučeni trbuh. Djevojčica! Ne žena. Da, djevojčica koja se netom oprostila od djetinj-stva. Djevojčica kojoj kosa nije bila kratko podšišana kao u većine redovnica, nego je bila duga i gusta. Djevojčica s (kako ne opaziti?) uznositim prsima.

U Časnoj Majci oživjeli su svi materinski nagoni pa je ostala nad njom bdjeti. Tako je bila uz nju i kad se mlada redovnica probudila usred noći, sva u strahu, delirična, da bi se pripila uz Časnu Majku u trenutku kad je shvatila da je na sigurnom.

»Dijete, dijete, što ti se to dogodilo? Sve će biti dobro. Sad si na si-gurnom.« Takvim umirujućim riječima Časna Majka ju je uspjela umiriti, ali prošao je još čitav tjedan prije nego što je mlada redovnica mogla spavati sama i još tjedan dok joj se u obraze nije vratila rumenilo.

Kad su završile kratkotrajne kiše i kad je sunce okrenulo lice prema gradu kao da ga želi poljubiti, sve nadoknaditi, reći mu da mu je on ipak naj-draži grad i da baš za njega čuva svoje najblagoslovljenije svjetlo bez oblaka, Časna Majka povelala je sestru Mary Joseph Praise van. Željela ju je upoznati s ljudima iz Missinga. Kad su njih dvije prvi put ušle u Operacijsku dvoranu 3, zapanjena je Časna Majka gledala kako se pred njezinim očima strog i ozbiljan izraz na licu njihova novog liječnika Thomasa Stonea, pri pogledu



na sestru Mary Joseph Praise, mrvi u nešto nalik na sreću. On je pocrvenio pa uzeo njezinu ruku u svoju i stisnuo je tako da su mladoj redovnici na oči izbile suze.

Moja je mati zacijelo već tada shvatila da će u Addis Abebi ostati za uvijek, da će ostati u bolnica Missing u blizini tog kirurga. Raditi za njega, za njegove pacijente, biti njegov kvalificirani asistent, bilo je za nju dovoljno ambiciozno. Bila je to ambicija bez oholosti i ako Bog dopusti, to je nešto što ona može raditi prilično dobro. Na povratak u Indiju preko Adena bilo je mučno i pomišljati.

U sljedećih sedam godina što ih je provela živeći i radeći u bolnici Missing, sestra Mary Joseph Praise je rijetko kad govorila o svom putovanju, a nikad o svom boravku u Adenu.

»Kad god bih spomenula Aden«, rekla je Časna Majka, »tvoja bi mati pogledala preko ramena, kao da su joj se Aden ili sve što je ostavila za sobom najednom našli za petama. Strah i jeza na njezinu licu odvratili su me od želje da je o tome ikad više pitam. Ali da me to plašilo, to ti mogu reći. A ona mi je rekla: »Volja je Božja da sam danas tu, Časna Majko. Njegovi su razlozi nama nedokučivi.« U tom odgovoru, molim, nije bilo ništa što bi odavalo nepoštovanje. Ona je vjerovala da je njezina zadaća svoj život pretvoriti u nešto lijepo za Boga.«

Takva bitna praznina u nečijem životu, napose kad je taj netko još tako mlad, već sama po sebi budi zanimanje. Biograf, ili sin, mora stoga prekopati duboko. Možda je znala da će popratna posljedica tog traganja biti moj studij medicine ili to što ću pronaći Thomasa Stonea.

SESTRA MARY JOSEPH PRAISE zadaću je preostalog dijela života započela ulaskom u Operacijsku dvoranu 3. Čistila je, navlačila rukavice, stavljala kutu i stajala s druge strane stola, nasuprot doktoru Stoneu, kao njegova prva asistentica pa potezala maleni retraktor kad bi trebao bolje pogledati, sjekla kirurški konac kad bi joj pružio krajeve i unaprijed predviđala potrebu za irigacijom odnosno sukcijom. Nekoliko tjedana kasnije, kad je sestra asistentica bila spriječena, moja je mati preuzela njezinu zadaću ostajući i dalje prvom asistenticom. Tko je bolje od prve asistentice znao kad Stoneu treba skalpel za oštri rez, a kad će dostajati i gaza omotana oko prsta. Činilo se kao da ima dvodomni um koji joj dopušta da u jednoj polovici bude sestra asistentica pa da prebacuje instrumente s plitice u njegove prste, dok joj je druga polovica služila da bude Stoneova treća ruka, koja će podizati jetra ili držati trbušnu maramicu, tu masnu pregaču što štiti crijeva, ili pak prstima zadržavati edematozno tkivo taman koliko Stoneu treba da vidi gdje će mu igla ujesti.

Časna Majka znala bi svratiti i poviriti.

»Bio je to čisti balet, dragi moj Marione. Nebeski par. I posve nijem«, rekla je Časna Majka. »Nije tražio instrumente niti je govorio ›obrišite‹, ›režite‹ ili ›sukcija‹. Ona i Stone... nikad nisi vidio ništa brže. Slutim da smo ih mi usporavali zato što im nismo stizali dovoljno brzo stavljati ljude i micati ih sa stola.«

Sedam su se godina Stone i sestra Mary Joseph Praise držali istog dnevnog rasporeda. Kad bi on operirao do u sitne sate, ona bi mu stajala nasuprot, vjernija od sjene, odana poslu, kompetentna, nikad se ne žaleći i nikad ne izbivajući. Sve do, naime, onog dana kad smo moj brat i ja najavili svoje postojanje u njezinoj utrobi, kao i našu nezaustavljivu želju da hranjenje kroz njezinu placentu zamijenimo sisanjem njezinih prsa.